

KLINIKAI BÓCORGÁSOK

A műtő szent hely

Ott hagytam abba a múltkor, hogy szerelik a vasvázás műtőket. Vissza kellett térnem még egyszer, mert úgy éreztem, kevés az, amit eddig mondani tudtam róla. Ha ebben az épületben van a traumatológia, az ortopédia és az idegsebészet, akkor az épület lelke az első emeleti műtősor. Kísérőmnnek Bodosi Mihály professzort kértem meg, hiszen ha csak nagyjából számolunk is, sebészti működésének minden napjára legalább egy műtét esik. Életének java részét tehát műtőben tölti. Ha irodalmi példához akarnám varrni magam, Dante alvilági idegvezetőjéhez, Vergiliushoz hasonlítanám. Csakhogy ő nem alvilágnak, hanem szent helynek tartja ezt az emeletet.

A kerengőből nyíló ajtó előtt állunk meg először. A régi sebészetben az ágyból emelik tolokocsira a beteget, itt azonban ágyastól indul a nagy útra, hiszen mindegy ágy kerekében gurulhat. Itt lesz egy csík, mondja, eddig jöhet az ágy, itt teszik át a kocsira. Nyugati klinikákon üvegfal van csík helyett, és valamilyen „sütőlapátos” szerkezet emeli be az ablakon. Nekünk még csak a csíkra futja.

Mehetnének mindjárt a beteg útján, előbb mégis a „piszkos folyosóra” lépünk be. Mindenki tudja, orvosok is, nővérek is fehérben járnak kórházban-klinikában, a műtői igényekhez képest azonban ez is piszkosnak minősül. Kicsike szobákban levetik a fehérét, tisztálkodhatnak, magukra veszik a fakkokba odakészített zöld ruhát, és fölhúzzák a műtős cipőket. Semmit nem érne ez a szertartásos átöltözés, ha ugyanarra a folyosóra kellene kilépniök, külön ajtón át jutnak a steril folyosóra. Zsilipnek is tekinthetnénk ezt a megoldást, evlági életükből átszilipelnek a mindennapi munkájuk folyamába.

Újdonság, mondja vezetőm, hogy itt beépített műtőasztalok lesznek minden műtőben. Járatlan vagyok, és nem nagyon értem, mi a jó ebben. Műtőasztalt másra használni ügyse akarna senki. Speciális előnyökkel jár a beépített. Különleges kocsi hozza a beteget, már az előszobában elaltatják, és olyan pozitúrába helyezik, amely a műtétnek legjobban megfelel. Rátolják a kocsit az asztal csonkjára, de az csak akkor fogadja el, ha biztosan nem ejti le. Az asztal egyébként olajpumpákkal igazítható, kezelő szerkentyűi az oldalfalakon vannak.

A régi épület műtőjében rengeteg kockázatot vállal az operáló és az altató orvos, hiszen akinek hirtelen változik a vérnyomása, szív működése, légzése, annál állandóan ügyelni kell erre is. Megyei kórházakban már megfelelő műszerek vigyázzák a beteget, itt is lesz monitor, amelyen a szervezet különböző funkciói jelenítődnek meg. Egyszerűsödik a munka, sokszor az élet-halál mezsgyéjén, és nő a biztonság. Az is újdonság lesz, hogy a műszerek egy

része a plafonon várja a fölhasználast. Ott lesz például az elektromos kés, külön szerkezettel hívható kéz alá. Nem kimondottan a műtő tartozéka, de a kisebb változata itt is használható majd: az ultrahangos vizsgáló készülékről van szó. Van egy nagyobb változata, az külön szobában lesz, a kisebb azonban szinte táskára alakú, és oda vihető, ahol szükség van rá. Okos kis készülék, és mivel nincs helyhez kötve, máris munkába fogták a régi klinikán. A vér áramlási sebességéből indulva mutatja ki, hol lehet érszűkület, és az milyen mérvű. Ahol szűkül, ott nagyobb a sebesség. Milliméterre pontosan leolvasható a szűkület helye, anélkül megfigyelhető tehát, hogy meg kellene festeniök a vért. Újabb módszer az új műszernél, hogy a vér haladási sebességéből a koponyaúri nyomásváltozásokra is lehet következtetni. Talán van, aki emlékszik rá, magam a káposztalé nyomásáról beszéltem, amikor operációm történetét írtam. A lumbálpunkciónál vették észre, hogy csökken az áthaladási sebesség az erekben, ha a gerincen át „megcsapolták” a koponyát.

Minden műtő belépőjénél antibakteriális szőnyeg lesz. Amerikai szabadalom, ugyanaz a szerepe, mint némely helyeken a fertőtlenítő talpfürdőnek. Kihordási ideje van, ha letelek, ki kell cserélni. Mindenféle fitikával ügyelnek tehát rá, hogy kívülről semmi fertőzés be ne juthasson a műtőbe.

Van egy furcsa terem is ezen az emeleten, a molnár-származásomnál fogva azonnal csodamalomnak neveztem el: mintha fejreállított garatok lennének benne, olyan. Légkondicionáló berendezéssel van tele a terem, a műtőrendszert, az intenzív osztályt, a röntgenkészülékek termét és a baleseti állomást látja el a külső és belső hőmérséklettől független, megfelelően temperált, és megfelelő páratartalmú levegővel. Maga a levegő nem steril, de a műtőbe baktériumszűrőkön megy át. A műtőasztal fölött jut be, tehát a beteget éri először a csírámentes levegő, és onnan halad az oldalsó elszívó berendezésekhez. Ahol nincs szükség steril le-

vegőre, ott csak a port szedik ki belőle a szűrőbetétek.

Vakműtőknek mondják az operációk színtereit, kicsit idegenkedik is ettől a műtők népe. A hatból csak kettőnek van ablaka, annak is azért, hogy az építészeti egyensúlyt meg ne bontsa. Azok a nagy tanácskozótermek jutottak eszembe, amelyekből nehéz függönyökkel zárták ki az Isten napját, és kemény villanyszámlák árán vittek bele külön világosságot. Rossz keréken jár az eszem, nem az esztelen pazarlás szülte ezt a megoldást. Monitorok — képernyők —, képerősítők, mikroszkópok segítik a műtőteket, a kevert fények óhatatlanul rontanak a tökéletes látást, ezért rekesztik ki a természetes fényeket.

Beszéltem a múltkor arról, hogy vasvázakra szerelik a műtőket. A falak közeit vezeték és csövek töltik ki. Mi lesz itt, ha elromlik a vezeték vagy a cső? Hely van rá, közé fér a szerelő, és kijavíthatja a hibát. Kibontják a falat, és bemászik. Nem a műtő falát bontják ki természetesen, hanem a mellette lévő nővérszobát. Mivel azonban használatbavétel előtt a falak közeit is fertőtlenítik, minden bemászás-kimászás után újra fertőtleníteni kell ezt a traktust is.

Remélem, elég bonyolultnak látszik. Sok minden kell a megromlott egészség helyreállításához!

Operáció után kitolják a beteget, és amikor teljesen fölébredt, akkor szállítják vissza a szobájába, vagy az intenzív osztályra. Talán kitálálja bárki, a még kétes állapotban lévőket juthatnak csak be az intenzív részbe. Kóbor emlékeim szerint több ott a nővér, mint a beteg. Most, üresen még, szinte szívet vidámító az egész. Ragyogó tisztaság — ez biztosan megmarad később is, hiszen, a gyógyítás egyik titka éppen a tisztaság —, és gyönyörűen süt be a nap az ablakon. Ha szálloda lenne, tovább is lelkendeznék, de a turbánban vergődőket is ide kell képzelmem. Tágasak a termek, öt-öt ágynál több egyikben se lesz, a régiben ekkora helyen dupla ennyi beteg feküdt. Az intenzív osztályon eltöltött közel öt nap teljesen összefolyik emlékezetemben, ne csodálkozzon tehát senki, ha litánias hangulat vesz erőt rajtam, és azt motyogom magamban, ettől is ments meg, Uram, minket. Pedig jól tudom, innen is az életbe vezet a lépcső. A rengeteg orvos, műtős és nővér igyekezete mind a kifelé vivő út járhatóságára ügyel. Látom magam előtt azt is, hálával eltele távoznak innen majd a betegek. Azt hiszem, ez az a főlemelő érzés, amit bár jó lenne elkerülni, de amiért érdemes ekkora épületet emelni. Úgy hírlik, egyelőre az országban se lesz párja.

HORVÁTH DEZSÓ

A Fehér-tó fölfedezője

EMLÉKEZÉS LAKATOS KÁROLYRA

Senki nem vonhatja kétségbe Beretz Péternek (1894—1973), a Fehér-tó apostolának érdemeit e jelentős természetvédelmi terület kutatásában, országos hírének megteremtésében, de főként abban, hogy sürgetésére rendelte el már 1935-ben 350 holdjának védelmét a birtokos, Szeged városa. Ez lett az első magyar madárrezervátum. Beretz Péter 1932-től gyűjtött fehér-tói anyagát a szegedi múzeumnak adományozta. Közreműködésével készítette Homoki Nagy István világhírű filmjét, a *Vadvízország*-ot (1952).

Mégis: tartozunk a tudománytörténeti igazságnak, hogy a Fehér-tó fölfedezője Beretz Péter előtt a ma hetvenöt éve elhunyt Lakatos Károly volt. Életművét legtöbbször tényleg a játékos népi rigmussal foglalhatnánk össze: *halász, vadász, madarász...* Csakhogy a rímelő sor rá semmiképpen sem érvényes: nem volt éhenkórász, hanem egész életében szorgosan munkálkodó tudós és szakíró. Sőt költő is: a természet világát meg is verselte.

Madarász

Győrótt született 1853. július 23-án. Nem tudjuk, mikor, milyen minőségben, milyen hivatalnokként került Szegedre, de első könyvét *Magyarország nappali orvadarai* címmel már 1882-ben, Burger Gusztáv (Tömörkény István unokabátyja) adta ki. A maga nemében úttörő mű, mert először foglalta össze a nappali ragadozómadarakra vonatkozó tudnivalókat erdészek, vadászok és gyűjtők számára. Csaknem minden többi könyvét szegedi nyomdászkiadó (Engel Adolf, Engel Lajos, Endrényi Imre, Endrényi Lajos) jelentette meg. Ma valamennyi könyvritkaság. 1888-ban, amikor rövid időre Szentendrre költözött, a Szegedi Napló sportrovatának vezetőjeként említette. Későbbi foglalkozásáról is keveset tudunk. Nekrológjaiból annyi derül ki, hogy a környékbeli uradalmakban számára följárniott vadászati és erdészeti felügyelői állásokat megrongált egészsége miatt nem vállalhatta. Bezeredy Istvánnak a Somogyi-könyvtár történetéről írott tanulmányából tudjuk, hogy 1910-ben és 1911-ben a Város ideiglenes szakdíjnokként alkalmazta a múzeumban. 1911-ben a Szegedi Naplóban cikkorozatban ismertette a múzeum vadásztrófeáit.

1886-ban először a horgosi tavat fődözte föl mint a vidék vadban gazdag vízi vadászterületét. Eljutott a Hortobágyra és az Ecsedi-láphoz is,

írt is róluk. Valószínűleg az 1890. évi budapesti nemzetközi ornitológiai kongresszusra készülöben irányult figyelve a Fehér-tóra. A Szegedi Napló 1890. február 21-i számából derül ki, hogy megfigyelőhelyét nem tudta föllátni, mert a környékbeliek rátámadtak: orosz kémnek vélték! Csak Kelemen István ügyvéd (a könyvtáralapító Somogyi Károly unokaöccse) és Beretz János nagybérlő segítségével sikerült neki. E kutatásainak eredménye az a cikksorozat, amely 1891. július 7—10 közt jelent meg a Szegedi Naplóban (még ugyanabban az évben a *Vadászati és madarászati emlékeimből* című könyvében), s amely (a bécsi Johann Natterernek a 19. század elejéről való szórványos gyűjtése után) a Fehér-tó szakszerű fölfedezésének minősül. „Nagy víz ez, írta, nagyon nevezetes tartozéka híres Szeged városának a Fehér-tó.” „Mert a Fehér-tó nem egyéb nagy madár-vendégfogadónál, melyben milliónyi vízi szárnyasnak vezet át vándorútja rövid időre tavaszi fuvalomkor meg midőn a már a sorvadó virány fölé halotti pártát kezdenek szőni a bikanyál szállongó ezüstszálai.” 1910. szeptemberében szintén a Szegedi Naplóban újabb sorozatot írt *A szegedi Fehér-tó és madárfaunája* címmel.

Vadász

1894-ben fölhívást tett közzé a szegedi lapokban: kérte, az alföldi vadászok jelentkezzenek nála értékes trófeáikkal, tudnivalókkal, hogy az ezredéves kiállításon méltón szerepelhessenek. E fölhívásból tudjuk, hogy lakása ekkor a Kossuth Lajos sugárút 29. sz. házban volt.

1897-ben a Földművelésügyi Minisztérium megbízásából a zágrábi múzeum igazgatójával Horvátországban, közelebből Szlavóniában járt tanulmányúton. Vadászati működésével függ össze, hogy kitűnő fegyverszakértő is volt: több cikket írt a vadászfegyverekről, sőt maga szerkesztett egy messzehordó puskát, amelyet árultak is.

Halász

Főként a századfordulótól terjesztette ki érdeklődését a halászátrá és a horgászátrá. Sokat írt a hal ragadozó ellenségeiről, a halbetegségekről, az ellenük való védekezésről, halfogó eszközökről és halászati módokról. Foglalkoztatta a ráktenyésztés.

Néprajz és nyelvtudomány

Lakatos Károly munkásságának számos hozadéka van a néprajz és a nyelvtudomány számára. Ezeket Bálint Sándor *Szegedi szótár* és *A szegedi nemzet* című munkáiban aknáztta ki. Lakatos nemcsak a népi madár- és halneveket gyűjtögette, hanem a korabeli népeletnek rengeteg egyéb jelenségét rögzítette. Pl. gyermekjátékokat (nyilazást, paritvázást) írt le, vagy a pákászok rajzában a népi hiedelemvilágnak és csillagneveknek értékes adalékait tette közzé. Igaz ugyan, hogy a pákászok életének leírásában, amelyet a Néprajzi Értesítő 1912-ben közölt, fölhasználta Havas Sándornak 1858-ban a sárréti pákászokról szóló tudósítását, de ez Bálint Sándor szerint csak azt jelenti, hogy az átvett megállapítások a szegedi pákászra is ráillettek.

A halála előtti években elméje annyira elborult, hogy állandó ápolásra szorult. Kiadójának, Engel Lajosnak, a Dugonics Társaságnak és a Vidéki Hírlapírók Országos Szövetségének támogatásával a fővárosban gyógykezelték. Ezért hunyt el 1914. április 15-én ott, s ezért nyugszanak hamvai a rákoskeresztúri temetőben.

A Szegedi Napló nekrológja már hetvenöt éve sürgette. „Gondos kéz találhatna utána sok értékes összegyűjteni valót.” Ha volna nem üzleti érdeket, hanem értéket néző szegedi könyvkiadás, életművéből gazdag válogatást kínálhatnánk az érdeklődő halász, horgász, vadász, madarász olvasónak. A kötetekben megjelent írásokon kívül cikkeiből is, hiszen 1974-ben Balogh Ferencné, a Somogyi-könyvtár munkatársa összeállította bibliográfiájukat. Ki akartam adni, de mindeddig erre sem akadt kiadó.

PÉTER LÁSZLÓ

KATONA JUDIT

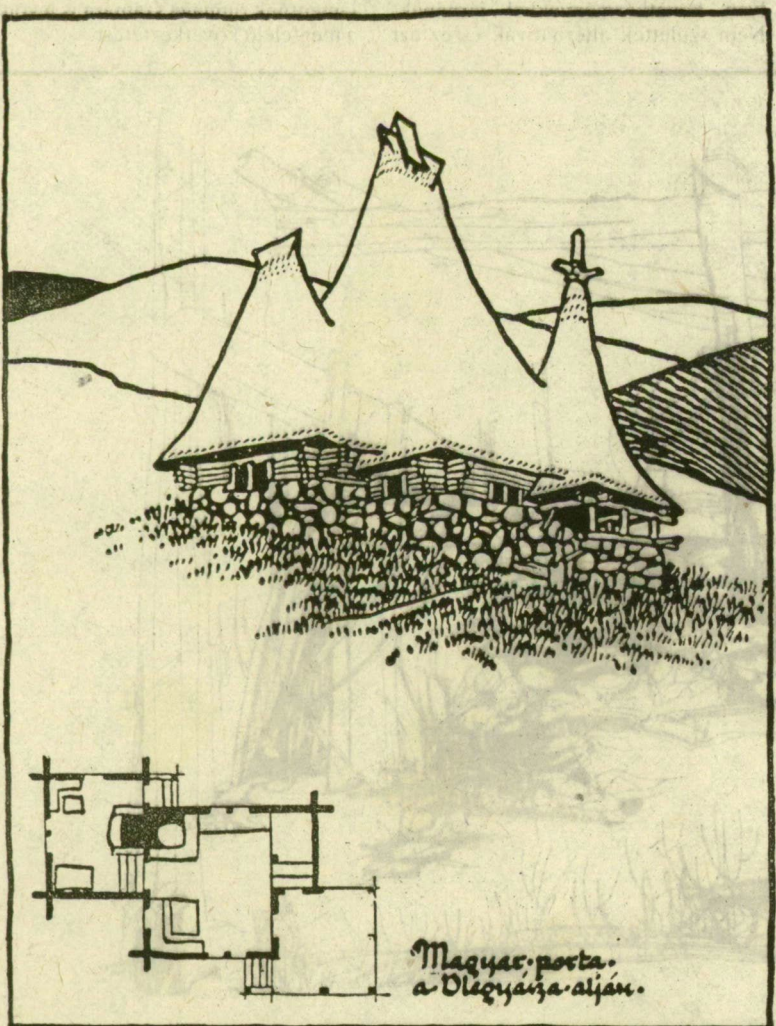
Siratófalnál

Hányszor gyűjtöttunk gyertyát már, de hányszor, azért, ki élt, és azért, ki halott.
Lehajtott fővel, büszke áhitattal
feleltük azt, ki felmagasodott.

A kemény idő dérral koszorúz itt,
fehérben áll, ki annyi gyászt kibírt.
Élve elhantolt rózsák bánatára
már nem találunk soha semmi irt.

Egyforma jaj, ha szovjet volt, ha magyar
a holt fiú, vagy amerikai:
a siratófal magasodik. Értük
imát kellene végre mondani!

KÓS KÁROLY METSZETE

Magyar porta,
a Dugonics útján.